

Dokumenty dominikanów wielkopolskich w zasobie Archiwum Państwowego w Poznaniu, Wydawca: Archiwum Państwowe w Poznaniu, Poznań 2016, płyta DVD.

Płyta DVD została przygotowana w ramach autorskiego cyklu spotkań *Popołudnie z dokumentem*, których autorem i moderatorem jest dr Przemysław Wojciechowski. W dniu 13 maja 2016 r. odbyła się ósma sesja, którą poświęcono zakonowi dominikanów, a zwłaszcza materiałom archiwalnym przechowywanych w zasobie Archiwum Państwowego w Poznaniu. Spotkanie zatytułowane *Dominikanie – 800 lat historii*, wpisało się w jubileusz powstania Zakonu Kaznodziejskiego oraz było jednym z wydarzeń 1050 rocznicy Chrztu Polski.

Archiwum Państwowe w Poznaniu przechowuje prawie 1.600 jednostek aktowych pochodzących z klasztorów wielkopolskich. Wśród nich jest spuścizna czterech klasztorów dominikańskich: Poznań (1244-1836), Kościan (1551-1828), Środa (1829), Wronki (1407-1855). Poszczególne zespoły archiwalne zawierają dokumenty książęce i królewskie z nadaniami majątkowymi i prawnymi lub zwolnienia z obciążeń, a także zatwierdzające fundacje szlacheckie na rzecz klasztorów, dokumenty papieskie i innych władz duchownych, określające sposób funkcjonowania i organizację wewnętrzną klasztorów, nadające prawo do udzielania odpustów, organizowania procesji czy grzebania zmarłych w obrębie zabudowań klasztornych, dokumenty wystawiane przez miasta, potwierdzające fundacje majątkowe mieszczan na rzecz klasztorów oraz dokumenty wystawiane przez prowincjałów, przeorów, braci dominikańskich w sprawach organizacyjnych i materialnych swoich klasztorów. W skład zespołu wchodzi kopiarusze przywilejów, katalogi zmarłych zakonników i dobrodziejów, zbiory uchwał konwentów, sumariusze nadań i zapisów sum pieniężnych i czynszów, a także sprzętów, inwentarza żywego itp., czynionych przez duchownych, mieszczan i szlachtę. Są to głównie oryginały i ekstrakty pism w sprawach sądowych z mieszczanami i ze szlachtą o kamienice, czynsze zabezpieczone dochodami z dóbr ziemskich oraz o pożyczone sumy pieniężne. W zespołach klasztornych znajdują się także akta dotyczące kasat konwentów i konfiskaty ich majątku przez władze pruskie po rozbiorach Polski oraz procesy roszczeniowe wytaczane przez upadające klasztory swoim dłużnikom, na rozkaz władz państwowych.

Na okładce płyty zamieszczono fotokopię dokumentu księcia Przemysła I z 1244 r., nadającego dominikanom kościół pw. św. Gotarda w Poznaniu i plac pod budowę klasztoru. Tył płyty stanowi fotokopia mapy Poznania umieszczonej w VI tomie atlasu *Civitates orbis terrarum* Georga Brauna i Franza Hogenberga, wydane w 1617 r. w Kolonii, na którym uwidocznił kościół i klasztor dominikanów.

Opracował Artur Hamryszczak

Ks. Józef Konrad Ożóg SDB, *Wspomnienia z wojny 1939-1945*, oprac. Waldemar Witold Żurek SDB, Lublin 2016, ss. 139.

Omawiana publikacja stanowi siódmy tom serii *Biblioteka Salezjańskiej Inspektorii św. Jacka w Krakowie*. Tym razem czytelnik dostaje do rąk niezwykle ciekawe świadectwo zdarzeń i doświadczeń mieszkańców Zakładu im. Księdza Bosko w Oświęcimiu w latach 1939-1945. Autorem wspomnień jest ks. Józef Konrad Ożóg ówczesny administrator zakładu oświęcimskiego. Urodzony w 1898 w Nienadówce koło Przemyśla w rodzinie chłopskiej, w 1910 roku został przyjęty do gimnazjum przy Zakładzie im. Księdza Bosko w Oświęcimiu. Po jego ukończeniu rozpoczął nowicjat w zgromadzeniu salezjańskim, które ukończył profesją wieczystą 5 lutego 1922 roku. W tym samym roku rozpoczął studia teologiczne w Krakowie, a później Turynie. 20 lipca 1924 roku otrzymał z rąk arcybiskupa Józefa Gamba święcenia kapłańskie. Niebawem wrócił do Oświęcimia przyjmując obowiązki nauczyciela matematyki w tamtejszym gimnazjum. W czasie wojny był zastępcą dyrektora Zakładu ks. Zygmunta Kuzaka, do czasu gdy ten został aresztowany przez gestapo w 1941 roku. W czasie wojny ks. Ożóg przez jakiś czas ukrywał się u sióstr serafitek, później wrócił do zakładu i mieszkał tam pod przybranym nazwiskiem Hoffman. Po wojnie pracował na placówce duszpasterskiej w Przemyślu, następnie jako proboszcz parafii pw. św. Michała we Wrocławiu. W 1952 roku ponownie przybył do Oświęcimia, by po erygowaniu drugiej parafii przy salezjańskim kościele Maryi Wspomożycielki Wiernych organizować parafię stając się jej pierwszym administratorem. Następnie w 1958 roku objął parafię w Kuźnicy Czeszyckiej, a później parafii Chocianów. Lata 1966-1970 ks. Ożóg spędził w Twardogórze na Dolnym Śląsku. W ostatnich latach życia przebywał we Wrocławiu, gdzie pełnił dyżury przy konfesjonale. Zmarł 3 października 1975 roku.

Wspomnienia, będące przedmiotem niniejszego wydania ks. Ożóg zaczął spisywać 25 lat po wojnie na podstawie tego, co mu zostało w pamięci. Przywoływał on w swojej relacji zapamiętane wrażenia, emocje i sytuacje pierwszych dni wojny. Starał się dbać o szczegóły i chronologię wydarzeń. Koncentrował się zarówno na własnych przeżyciach jak i zewnętrznych okolicznościach rzeczywistości wojennej Oświęcimia i okolic. Autor wspomnień przytacza szereg szczegółowych informacji na temat ruchów wojsk i codziennych relacji między księżmi a niemieckimi oficerami. Opisując specyfikę pracy duszpasterskiej, przywołuje akty odwagi duchowieństwa ale też nie przemilcza ceny jaką zapłacono za przetrwanie oraz możliwość prowadzenia duszpasterstwa oraz studiów seminaryjnych. Omawiana publikacja stanowi cenne źródło do dziejów życia codziennego na terenach polskich wcielonych do III Rzeszy a także do badań nad dziejami Kościoła katolickiego w czasach okupacji hitlerowskiej.

Halina Irena Szumił, „Nigdy ja ciebie ludu, nie rzuciła”. Z dziejów latyczowskiej ikony, Lublin-Sandomierz 2015, ss. 366.

Książka ukazuje historię obrazu Matki Bożej Latyczowskiej. Autorka podzieliła całość na cztery rozdziały. Pierwszy z nich dotyczy dziejów Latyczowa, dawniej Leszczyn, miasteczka założonego w XIV wieku przez Koriatowiczów herbu

Pogoń Litewska. Miasto było często nękanie przez najazdy Tatarów w XVI w. W 1601 roku Latyczów stał się miastem powiatowym. Po drugim rozbiórce Polski w 1793 r. znalazł się w granicach tzw. ziem zabranych. Po I wojnie światowej i zmianie granicy wschodniej nie wrócił już do Polski.

Rozdział drugi przedstawia rys historyczny parafii latyczowskiej datowanej na rok 1430. W XVI wieku do Latyczowa sprowadzono dominikanów, którzy wybudowali tam kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny. Klasztor zlikwidowano w XIX wieku w odwecie za powstanie listopadowe. W niespełna dwadzieścia lat po tym wydarzeniu, w 1854 roku pożar strawił kościół parafialny, z którego udało się ocalić cudowny obraz. Jego historię poznajemy w rozdziale trzecim. Ikona latyczowska zdaniem autorki nawiązuje do wizerunku Matki Bożej z rzymskiej Bazyliki Santa Maria Maggiore, której kult rozpowszechnił się w Polsce pod koniec XVI wieku. Obraz *Salus Populi Romani*, a także jego odwzorowania, czczony był na terenach Rzeczypospolitej pod nazwą Matki Bożej Pocieszenia, Matki Bożej Zwycięskiej czy też Matki Bożej Różańcowej. Nie znamy imienia artysty, który go namalował ani czasu powstania obrazu (prawdopodobnie w połowie XVI wieku).

W rozdziale czwartym autorka śledzi dzieje kultu Matki Bożej Latyczowskiej, którego początki sięgają XVI wieku i wiążą się z działalnością duszpasterską dominikanów. Opisuje legendy związane z obrazem, który chronił miejscową ludność przed najazdem tatarskim. Od tego czasu zaczęto spisywać cuda i łaski otrzymane za wstawiennictwem Matki Bożej obecnej w latyczowskiej ikonie. Ważnym wydarzeniem w historii obrazu była jego koronacja w 1778 roku, której dokonał bp Stanisław Rajmund Jezierski, ordynariusz bakowski. Po wydarzeniach roku 1917 proboszcz parafii latyczowskiej ks. Franciszek Szymkus wywiózł po kryjomu cudowny obraz i ukrył go w Pietniczanach koło Winnicy. Od tego czasu zmieniał on miejsce przechowywania w obawie przed kradzieżą bądź profanacją. Obecnie znajduje się w Lublinie w parafii Matki Bożej Różańcowej.

Publikację wzbogacają liczne ilustracje, a także aneksy, które podnoszą wartość omawianej pracy i stanowią dodatkowy cenny materiał dla osób zainteresowanych kultem maryjnym na dawnych i obecnych terenach Rzeczypospolitej. Pieśni maryjne z omawianej książki zostały wydane przez autorkę w osobnej pozycji pt. *Do Ciebie wołamy, Oregdowniczko nasza. Modlitwy i pieśni do Matki Bożej Latyczowskiej*, Lublin 2016.

Edyta Chomentowska, *Bibliografia schematyzmów zakonów męskich z ziem dawnej Rzeczypospolitej z lat 1718-1918*, Lublin 2016, ss. 514.

Niniejsza publikacja zawiera pierwsze zestawienie bibliograficzne schematyzmów zakonów męskich istniejących na terenach dawnej Rzeczypospolitej wydanych w latach 1718-1918. Do każdego z 22 zakonów dołączono krótki rys historyczny w wersji polskiej i angielskiej. Podczas opracowania omawianej *Bibliografii* oparto się na zasadach opisu bibliograficznego wydawnictw ciągłych Marii Janowskiej oraz instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych Ireneusza Ihnatowicza. Pomocnym narzędziem do korzystania z niniejszej *Bibliografii* są zestawienia tabelaryczne, w których znajdują się miejsca przechowywania sche-

matyzmów. Na treść tabel składają się nazwy bibliotek oraz roczniki dostępne w danym zbiorze bibliotecznym. Należą się słowa uznania dla autorki, która podjęła się benedyktyńskiej pracy nad odszukaniem w instytucjach polskich i zagranicznych omawianych źródeł oraz logiczne i przejrzyste uporządkowanie ich w jednym miejscu.

***Nova et vetera. Aktualne problemy archiwów diecezjalnych w Polsce*, red. Waldemar Witold Żurek SDB, Lublin 2016, ss. 204.**

Teksty zawarte w omawianej publikacji stanowią pokłosie corocznych spotkań dyrektorów archiwów diecezjalnych w Polsce. I Ogólnopolskie Forum Dyrektorów Archiwów Diecezjalnych w Polsce odbyło się w Poznaniu 20-21 października 2014 roku, II Ogólnopolskie Forum Dyrektorów Archiwów Diecezjalnych w Polsce – 14-16 czerwca w Kielcach. Podczas posiedzeń omawiano szereg problemów związanych z funkcjonowaniem archiwów kościelnych. W niniejszym wydaniu umieszczono następujące artykuły: Andrzej Biernat, *Narodowy zasób archiwalny i miejsce w nim archiwów kościelnych*; Maria Dębowska, *Archiwa Kościoła katolickiego w ostatnim stuleciu*; Halina Dudała, *Archiwistyka kościelna. Problemy i wyzwania w zakresie edukacji*; też, *Zespół ksiąg metrykalnych w Archiwum Archidiecezjalnym w Katowicach – centralizacja, stan badań, problemy konserwatorskie oraz kwerendy genealogiczne*; Roland Prejs OFMCap., *Niektóre współczesne problemy archiwów kościelnych*; Mieczysław Różański, *Projekt statutu archiwum diecezjalnego*; Piotr Górecki, *Archiwum Kurii Diecezjalnej w Gliwicach. Stan obecny i zadania na przyszłość*; Tadeusz Ceynowa, *Duplikaty w Archiwum Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeszkiej*; Andrzej Kopiczko, *Księga chrztów parafii Bartąg z lat 1860-1893 jako źródło do poznania dziejów miejscowości*; Andrzej Kwaśniewski, *Towarzystwo Przyjaciół Archiwum Diecezjalnego im. Błogosławionego Wincentego Kadłubka w Kielcach w latach 2012-2015*; Marta Wróbel, *Udostępnienie zdigitalizowanego zasobu Archiwum Archidiecezjalnego w Białymstoku za pośrednictwem systemu Libra Digital Library Framework*; Ewa Pietrzak, Jacek Urban, *Prace konserwatorskie w Archiwum Kapitulnym na Wawelu w minionym dziesięcioleciu (2005-2015)*.

Publikacja ukazała się jako 38 tom serii wydawniczej *Biblioteka Ośrodka Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II*.

Opracował Daniel Kiper